

O BISTVU ETNOGRAFIJE IN NJENI METODI

Vilko Novak

Tako v slovenski kot ostali jugoslovanski strokovni literaturi posvečamo vse premalo pozornosti obravnavanju teoretičnih vprašanj o bistvu, nalogah in metodi etnografije — kvečjemu slišimo obrobne opombe, navadno od ljudi, ki niso v živem stiku s stroko, usmerjene mimo bistvenih vprašanj. Res je glavno delo samo, toda brez jasnih osnov tudi to ni mogoče in ne more biti pravilno usmerjeno. Prav pomankanje teoretičnega obravnavanja je krivo, da je med nami toliko napačnih pogledov na etnografijo in da je naše delo zlasti v preteklosti tako zaostalo. Poudarjanje pomena in prikazovanje vsestranskega značaja naše vede pa bi ji priborilo tudi potreben ugled in sredstva za uspešen razvoj znanstvenega naraščaja, publiciranje, muzeološkega napredka itd. Pričujoče vrstice imajo le namen, opozoriti na nekatera vprašanja v zvezi z značajem naše vede in pričeti nadrobno diskusijo o njih in še drugih perečih sodobnih vprašanjih, ne da bi nameravali dati tem mislim dokončno obliko. Opozoriti hočejo na tisto razgibano problematiko, ki že dolgo zaposluje svet zunaj nas, pa o njej tako malo vemo, še manj pa se z njo okoriščamo pri svojem delu.

Od romantike sèm sta se razvijali dve disciplini, ki obe raziskujeta razvoj ljudske kulture in so ju zato istovetili ali zamenjavali tako glede naziva kot značaja, pa tudi bolj ali manj ločili teoretično in praktično. Ena od njih se je posvetila študiju kulture izvenevropskih primitivnih ljudstev in z ugotavljanjem zakonitosti družbenega in kulturnega razvoja dobila velik pomen za vse družbene znanosti; druga si je z raziskavanjem kulture evropskih ljudstev pridobila nele znatne zasluge za razvoj njihove narodne zavesti in politične borbenosti, kar je bilo važno za zatiranje in zamudniške narode, marveč je tudi skupno s prvo disciplino širila obzorje narodov vseh kontinentov; s posredovanjem medsebojnega spoznavanja njih specifičnih tvorb, izrazov mišljenja in čustvovanja na eni, sorodnih značilnosti v njih kulturah na drugi strani pa pospeševala zблиževanje med narodi ter bistveno pogloblja poznanje njih preteklosti in sedanosti.

Konec minulega stoletja sta si obe disciplini pričeli tudi utirati pot na visoke šole, najprej *etnologija* kot znanost o primitivnih ljudstvih in razvoju kulture, pozneje pa — običajno v zvezi z domačim jezikom in slovstvom — tudi veda o domačem ljudstvu pod raznimi

nazivi, ki bi jih mogli nadomestiti z mednarodnim izrazom *etnografija*. Razen prizadevanja za osamosvojitve od sorodnih ved in za dosego visokošolskih stolic pa sta se obe znanosti morali boriti tudi za izoblikovanje čim popolnejših delovnih metod, za jasnost svojih ciljev in nalog ter za določitev svojega obsega. Ta notranja borba, ki traja še danes, je zajela tak obseg, da je težko katera veda, ki bi jo imenovali s tolikimi imeni in ki bi ji določali tako različne mejé in naloge, kakor sta etnologija in etnografija. Glede na njun obsežni predmet in bližino sorodnih znanosti to sicer ni nič nenavadnega, vendar pa ta neenotnost ni koristna in terja vse bolj primerne ureditve. Ker vlada prav v naši državi glede njunih nazivov taka neenotnost kot nikjer drugod, moramo razmišljati najprej o tem vprašanju.

Tako glede pojmovanja o bistvu, nalogah in metodi, kot glede poimenovanja naših strok ločimo danes v glavnem dve skupini narodov: na zahodu (z Ameriko) razlikujejo posebno vedo o primitivnih izvenevropskih ljudstvih in teorijo o razvoju kulture — od posebne vede o kulturi evropskih ljudstev, pri čemer jih obravnavajo najčešče ločeno in redkeje pod skupnim aspektom. V tej skupini zahodnih znanstvenikov imenujejo prvo znanost v angleščini anthropology, v novejšem času pogosto s prilastkom cultural ali social; pri Francozih ethnologie, ethnographie, redkeje tudi anthropologie — in podobno pri ostalih Romanih; Nemci jo nazivajo Völkerkunde ali Ethnologie. — Znanost o evropskih ljudstvih imenujejo v angleščini, francoščini in italijanščini folklore (kar je drugod le delni predmet te vede, ki ga raziskuje folkloristika, saj je folklor = lore of folk, znanje ljudstva, ne veda o ljudstvu!), v nemščini Volkskunde, pri Skandinavcih folksforskning, pri Slovanih (do leta 1945) narodopis(je), ludopis, ludoznanstvo, narodoznanstvo, etnografija — zadnje tudi pri drugih narodih.

V drugi skupini so predvsem sovjetski strokovnjaki, ki na osnovi tradicije ruskih etnografov izpred revolucije gledajo obe vedi kot enoto in jo imenujejo etnografija (tudi narodovedenie), medtem ko oznako etnologija zametujejo kot buržuazno, ker jim pomeni nesprejemljivo zahodno razlikovanje med »primitivnimi, neciviliziranimi, nezagodovinskimi« izvenevropskimi in »kulturnimi« evropskimi, ameriškimi in azijskimi narodi, pa tudi zahodne strokovne smeri, nastopajoče pod tem imenom. Takemu sovjetskemu naziranju in poimenovanju sledijo po letu 1945 strokovnjaki večine slovanskih narodov, vzhodne Nemčije, Madžarov in drugih.

Posebno, kompromisno skupino predstavljajo Jugoslovani, ki imenujemo povečini celotno znanost etnologijo, predvsem v uradnem nazivu univerzitetnih stolic in seminarjev, v učnih programih, dosledno v srbski in delno v hrvaški strokovni terminologiji, medtem ko Slovenci govorimo le o slovenski in ostali evropski etnografiji; po vsej državi (izvzemši Skoplje) imamo etnografske muzeje, pri Srpski akademiji nauka etnografski institut, Srpski etnografski zbornik prav tam itd. Jasno je, da je slovenska praksa od nekdanj pod vplivom tako

nemške kot češke (etnografija, narodopisje), čeprav smo o etnologiji malo slišali.

Vzrok, da se nemški govoreči narodi z Nizozemci in Flamci drže izraza Volkskunde, ki jo pojmujejo kot samostojno znanost, je poleg načelnega razloga tudi v tem, da tako términ Völkerkunde kot Volkskunde izvira iz iste besede in jasno izraža v prvem pomenu, da gre za primerjalno vedo o več narodih, v drugem pa, da gre za vedo o enem ljudstvu. Drugi del zloženke -kunde pa je tudi v obeh izrazih isti in označuje kot tuja -logija raziskovalno znanost, s čimer se izogonejo značaju zgolj opisnega dela vede, ki ga vidijo nekateri v etnografiji. Za vse narode, ki razlikujejo s posebnimi nazivi obe znanosti, pa velja, da izvira ta praksa iz močno razvitih obeh panog te vede, poleg načelne utemeljitve, da raziskuje etnologija »primitivce« v celoti z njih zgodovino itd., medtem ko etnografija upošteva le ljudsko kulturo civiliziranih narodov. Iz teh vzrokov sta si obe disciplini priborili samostojne ločene muzejske, univerzitetne in druge ustanove ter terjata tudi ločeno osebno specializacijo, ki je naravna tudi v drugih znanostih (zgodovina, filologija itd.).

Načelno razlikovanje in obsežnost predmeta sta bili tudi vzrok, da sta se etnologija in evropska etnografija razvijali dokaj ločeno, čeprav se nista nikoli »dokončno razšli«. Prav zaradi poglobljenega poznavanja snovi in potrebe sodelovanja se v zadnjem času vse močnejše pojavljajo prizadevanja, da bi se obe vedi, kjer sta še ločeni, združili tako glede pojmovanja kot glede naziva. To so manifestirali vsi zadnji mednarodni strokovni kongresi: za zahodno in evropsko etnologijo v Stockholmu leta 1951 že z naslovom, na Dunaju leta 1952 s programom, po katerem je bila Evropa tako del etnoloških razprav kot ostali kontinenti in v Arnhemu leta 1955, na katerem so načelni referati iz raznih dežel poudarjali potrebo enotnosti s skupnim nazivom etnologija, ki pa dopušča v raznih jezikih udomačeno rabo tudi ostalih imen. Tudi mednarodna revija »Laos«, ki jo je izdajal CIAP v Parizu, je sprejela v svoj podnaslov términ »regionalna etnologija« za našo etnografijo.

Glede na predmet, problematiko in delovno metodo moramo reči, da ni med obema disciplinama nikake načelne razlike in da imamo opraviti dejansko z enotno znanostjo, za katero je najprimernejši mednarodni naziv etnologija in katere naloga je, preučevati človeka kot kulturno bitje ter vsebino in obliko njegove kulture. Zaradi praktičnih razlogov in tradicije pa bomo lahko gojili — kjer so za to možnosti — obe vedi formalno ločeno, samostojno. Pri nas, kjer nimamo možnosti, specializirati se praktično za raziskovanje izvenevropskih kultur, bosta pa na univerzah tudi vnaprej združeni, ker moramo poudariti, da je poznavanje etnološke teorije in sistematike s poznavanjem primitivnih kultur neobhodno dopolnilo pri kompleksnem študiju evropske ali regionalne etnologije. Tako glede te načelne enotnosti kot poslednjega naziva opozarjamo samo, n. pr. na docela

vzporeden primer geografije z občin in regionalnim delom, pri čemer se strokovnjaki v naših razmerah tudi posvečajo zgolj regionalnim raziskovanjem, pa jim zato nihče ne očita, da niso »geografi«, medtem ko bi naj bil etnolog le strokovnjak za tuje celine.

Prav zaradi mnogih območij ljudskega življenja, ki jih naša znanost obravnava, je težko podati splošno sprejemljivo in veljavno njeno definicijo o njenem bistvu, nalogah, pomenu in metodi. Starejše definicije so označevale na splošno etnografijo kot vedo o ljudski ali narodni duši, o zakonitostih duhovnega razvoja ljudstva, o življenjskih oblikah ljudstva, o življenju skupin v njem, ki jih označuje prevladovanje asociacijsko-emocionalne oblike mišljenja itd. Na kratko so se izražali, da preučuje etnografija ljudsko kulturo ali ljudsko življenje. Ker so nekateri preveč gledali le na prvine ljudske kulture in jih raziskovali ločeno od človeka in njih funkcije v celotnem življenju, so tako izgubili iz vida celoto in se bolj približali drugim, sorodnim disciplinam, kot je bilo potrebno in prav. Tako stanje je izzvalo revizijsko prizadevanje, ki poudarja vse bolj celotnost etnografskega pojmovanja in skušajo to naziranje izraziti tudi v definiciji naše znanosti.

Sodobno gledanje na etnografijo poudarja, da etnografija ni in ne sme biti nekaka mehanična vsota in nizanje opisov in obravnav raznih področij materialne (stavbarstvo, noša, prehrana, gospodarstvo itd.), družbene (običaji, življenjske skupine itd.) in duhovne kulture (pesniška, likovna umetnost, verovanje itd.), ki bi jih prikazovali brez povezave in enotnosti v zavesti in življenju njih nosilcev, same na sebi. Zato naj etnografija, ki je tudi duhovna veda, išče duhovne vezi, katera spaja vsa ta področja v organsično enoto ljudskega življenja in kulture.¹ Zato terja to naziranje tudi enotno delovno metodo za našo znanost in kaže na neuspešnost prejšnjega razcepljenega uporabljanja zdaj zgodovinske, zdaj filološke ali kake druge metode. Po R. Weissu je namen etnografije poznavanje človeka, določene oblike duhovno-duševnega zadržanja, ki se odraža v predmetih kulture.² Njen predmet so človeške plasti, katerih življenje se razvija v tradicionalnih oblikah. Torej je etnografija veda o človeku, kolikor se udeležuje neosebnih prevzetih kulturnih življenjskih oblik. — L. Schmidt je skušal obiti dotedanje oznake s kratko novo, češ da je etnografija veda o življenju v izročilih (tradicionalnih) ureditvah (oblikah).³ — Vodilni skandinavski etnolog Sigurd Erixon, ki se posebno zavzema za enotnost etnologije in etnografije, označuje slednjo kot regionalno etnologijo, katere naloga je študij človeka s primerjalnim in zgodovinskim raziskovanjem

¹ Rich. Weiss, Einführung in den Atlas der schweizerischen Volkskunde, Basel 1950, VII.

² Isti, Volkskunde der Schweiz. Erlenbach-Zürich 1946, 45

³ L. Schmidt, Die Volkskunde als Geisteswissenschaft. AÖGAEP 75/77, 119.

kulture na pokrajinski osnovi in ob pritegnitvi psiholoških in bioloških vidikov.⁴

Etnografija je dolgo imela za edinega nosilca ljudske kulture in za glavni predmet svojega raziskovanja — kmeta. Zato so večkrat kar istovetili narodopisje s »kmetopisjem«. Prav kmalu pa so pritegnili v obravnavanje tudi druge najbolj iz izročila živeče sloje, kot ribiče, lovce, oglarje, rokodelce itd. Vse te so imeli za »spodnjo ali materinsko plast« naroda, iz katere je vzrasla s sodelovanjem nadarjenih posameznikov višja plast kulture, individualna kultura. S spoznanjem in dognanjem, da je prvi in končni predmet etnografskega raziskovanja »Ljudskost«, nezgodovinska, po občestvenih in tradicionalnih vezeh pogojena ljudska kultura, se je razširilo območje zanimanja etnografije tudi na mestna naselja, katerih prebivalci so prav tako nosilci in gojitelji svojih izročil, bodisi da ta koreninijo v kmečki ali kaki podobni plasti, bodisi, da so čisto mestnega izvora. »Ljudskost«, ljudske poteze in lastnosti so v slehernem posamezniku, naj bo podeželski ali mestni, zakaj slehernik je odvisen od tradicije in okolja, ki ju sam tudi vzdržuje in sproti stalno soustvarja. Edino tako je mogla etnografija postati izrečno družbena veda, ki obravnava vse razrede in skupine naroda, kar njeni sodobni teoretiki soglasno poudarjajo.

Iz spoznanja, da sta v vsakem človeku ljudsko in individualno območje, sledi dognanje, da »ljudskost« za etnografa ni omejena socialna plast, marveč oblika, način, vrsta mišljenja, čustvovanja in ravnanja, temelječa na ljudski plasti v njem. Kdor tedaj odreka mestnemu prebivalcu poteze te ljudske ali tradicionalne plasti, ta mora dosledno odreči tudi podeželskemu prebivalstvu sleherne lastnosti in pridobitve individualne, višje kulture — in sicer vsaj za nekaj stoletij nazaj.⁵ Tisti, ki so ponavljali krilatico o primitivnosti in poniknjeni kulturni plasti (»gesunkenes Kulturgut«), iz višje kulture, kot sestavini ljudske kulture in s tem odrekli ljudstvu sleherno ustvarjalnost, se morda niso niti zavedali, da sloni njihova teorija na nestvarnem precenjevanju individualne, »višje« kulture, ki tudi vsebuje premnoge ljudske elemente in ni v današnji obliki od nekdanj.

Ker življenja ne ustvarjajo in uravnavajo le individualne pobude, marveč ga odločilno soustvarjajo izročila, so važen predmet etnografskega obravnavanja družbene skupnosti, ki so nosilke izročil. Predmeti etnografije so izrečno družbeno pogojeni. Življenje v hiši, v družini n. pr. določa funkcijo vsem predmetom v njej, pravitako vsem dnevnim, družinskim in delovnim običajem in ureditvam, ki imajo svoj smisel le v območju tiste socialne enote in skupnosti, katere izraz so. — Podobno je pri širših skupnostih: soseskah — vaseh, občinah, starostnih skupinah, stanovskih skupnostih, razredih itd. Etnografija naj tedaj raziskuje tudi socialni sestav ljudstva v gmotnih in duhovnih pojavih.

⁴ S. Erixon, *Ethnologie régionale ou folklore. Laos I*, 1951, 17.

⁵ R. Weiss, *Volkskunde der Schweiz*, 6—9.

Namen etnografije tedaj ni prvenstveno raziskovanje preteklosti, kulture, »ki je bila nekoč bolj ohranjena, kot je danes, saj danes že izginja«. ⁶ To bi bilo enačenje etnografije z zgodovino, njeno podrejanje le-tej kot nekake »virolovne discipline«, k čemur vodi enostransko poudarjanje in pojmovanje, da je etnografija — zgodovinska veda. Etnografija pa ne izhaja iz sedanjosti le zaradi metode, marveč hoče prav *razložiti sedanjost*, sedanje družbene oblike, gmotne predmete in duhovne pojave, pa naj so nastali pred stoletji, pred desetletji ali pred kratkim. Po taki teoriji o etnografiji kot antikvarno-muzealni vedi bi je v doglednem času res moralo biti konec. Tako naziranje, da je etnografija nekak del zgodovine, zamenjuje zgodovinski del metode v naši znanosti z njenim bistvom in njenimi nalogami. Oznaka in geslo »etnografija sedanjosti« (Gegenwartsvolkkunde) in »znanost o sedanjosti« (Gegenwartswissenschaft) sta logičen in metodično — idejno nujen protest proti enostranskemu, zgrešenemu prej omenjenemu pojmovanju, obenem pa osnova za stvarno in sodobno delo v naši znanosti. Ne pozabimo tudi, da prav sovjetska (in vsaka sledeča ji) etnografija, ki morda najmočnejše poudarja svoj zgodovinski značaj, najbolj vneto raziskuje prav šele nastajajoče oblike življenja. Vse sodobno raziskovanje v Evropi dokazuje pravilnost v sodobnost usmerjene etnografije, zato se nikakor ne bojimo, da bi taka postala kdaj brezpredmetna, ker bo vedno živa tradicija s svojimi predmeti in pojavi — in vedno živa prav sodobnost s stalnim razvojem ljudske kulture! Od ugotavljanja zgodovinskega stanja, od nastalega bo znanost prehajala k raziskovanju nastajanja samega in bo s tem ustvarila enostranski dosedanji zgodovinski usmerjenosti ravnotežje. Prav izguba mnogega gradiva v preteklosti, ki ne bo nikoli mogla priti v razvid naše znanosti, nas mora siliti tudi k tej dolžnosti, da rešimo za bodoče zgodovinsko raziskovanje ljudske kulture — sodobno gradivo!

Studij ljudske kulture more biti usmerjen v posamezne njene prvine, v prikazovanje zaključenih krajevnih enot, socialnih skupin itd. V svojem nadrobnejem delu naj etnografija raziskuje nastanek, razvoj, smisel, razširjenost, izumiranje in današnjo obliko kulturnih prvin, družbenih skupin itd. Poleg zgodovinskega vidika jo mora pri tem voditi tudi funkcionalni, ki določa zvezo med prvinami kulture in njih nosilcem. Le na taki osnovi je mogoče priti po dolgotrajnem delu do približne in vsaj začasno zadovoljive sinteze, ki bo podala razvoj ljudske kulture nekega naroda ali etnografskih območij in podobno. Delo v tej smeri, ki bi moralo biti ena glavnih nalog znanstvenih ustanov slehernega naroda, pa terja načrtnost, smotrnost v vzgoji strokovnjakov, spoznanje potreb in namena dela. Uspešnost takega dela pa je odvisna tako od pravih in sodobnih tehničnih prijemov in metod, kakor od pravilne znanstvene metode raziskovanja.

⁶ R. Ložar, Narodopisje Slovencev I, 16.

Prav raznovrstnost predmetov in pojavov, ki jih etnografija raziskuje, zahteva različne metode in prijeme, ustrezne njih značaju. Zato je vladala v naši znanosti tako v minulosti kot sedanjosti taka raznolikost glede uporabe, pojmovanja in poimenovanja raznih metod in smeri. Vse to pa določa idejno in načelno stališče do nalog in bistva etnografije. Vsa ta razgibanost in navidezna nasprotnost, neenotnost pa ni tragična slabost naše znanosti, marveč le nujnost razvoja, dokaz živega prizadevanja, približati se čim uspešneje in pravilneje tako zamotanemu sklopu predmetov in pojavov, kakršen je organizem ljudske kulture v preteklosti in sedanjosti. Vsaka od teh smeri je opravila svoje zaslužno delo za razjasnitev mnogih vprašanj. S tem v zvezi je vprašanje etnografiji sorodnih in pomožnih ved, ki so s svojimi metodami obravnavale obrobna in skupna območja svoje in etnografske znanosti, n. pr. filologija, razne zgodovinske vede, sociologija itd. Iz tega sicer nujnega sodelovanja je večkrat sledila pretirana uporaba metod teh znanosti na področju etnografije, kar je zavajalo v enostranost in postavljalo celo vprašanje o upravičenosti etnografije kot samostojne vede. To ni bilo nič čudnega v dobi, ko naša veda ni še imela lastnih stolic na univerzah in ne gojiteljev, ki bi se ji posvečali v celoti, marveč so jo predavali — kot še marsikje — filologi in zgodovinarji, ki so se zanimali le za obmejna področja svoje vede, segajoča v ljudsko življenje. Z razvojem znanosti in njenim uveljavljanjem v sklopu ostalih ved pa je napredovalo tudi izgrajevanje njene *enotne metode*, ki naj bi ustrezala njenemu posebnemu bistvu in smislu ter značaju njenega predmeta.

Historično-filološka smer etnografske metode je nastala kot sredstvo prvih gojiteljev etnografske znanosti v nemški romantiki, ki so z metodo svoje izhodiščne vede raziskovali le-tej najbližja območja ljudskega verovanja, pesništva in običajev. S to metodo še danes analiziramo literarne ljudske tvorbe, muzejske in terenske predmete, da razjasnimo izvor kulturnih dobrin in vrednot. S pritegnitvijo zgodovine, zlasti kulturne in gospodarske, ter jezikoslovja, je pojasnila po geslu »Wörter und Sachen« tudi migracijo predmetov in pojavov, povezavo geografskih enot v etnografska območja. Zgodovinska smer se v sodobni etnografiji vse bolj uveljavlja tako s pritezanjem zgodovinskih virov kot z aplikacijo metode pri prikazovanju kontinuitete in pojasnjevanju sedanjih razmer z zgodovinskim razvojem. Ne sme pa uporaba te metode izgubiti iz vida celotnosti ljudskega življenja, tako da ne bi več ločili zgodovinskega dela od etnografskega. Njeno vodilo bodi vselej časovna pogojenost kulturnih dobrin in vrednot.

Geografska smer je nastala v etnografiji nujno kot posledica zgodovinsko-filoloških dognanj o migraciji in razširjenosti kulturnih prvin. S pritegnitvijo geografskega vidika in kartografske metode dopolnjuje etnografija globinsko gledanje in raziskavanje zgodovinske smeri v smislu prostorne pogojenosti in vezanosti. Kartografska metoda, ki nazorno prikazuje razmestitev in gostoto predmetov in pojavov, njih

žarišča in razširjevalno smer, je vedno česče uporabljana tako v monografijah, kot pri izdelovanju etnografskih atlasov, ki so nujno dopolnilo smotrnemu terenskemu in raziskovalnemu delu. Poleg sintetičnega prikaza celotne etnografske podobe nekega ozemlja ali ljudstva je etnografski atlas drugi končni formalni cilj vsega raziskovalnega dela in obenem pripomoček za nadaljnja, poglobljena raziskavanja.

Medtem ko sta prvi smeri namenjeni bolj raziskovanju predmetov in pojavov kulture, se ostale smeri posvečajo v prvi vrsti njih nosilcu in vzajemnosti med njim ter objekti. To so sociološka, funkcionalna in psihološka smer.

Sociološka smer goji na eni strani poglobljeno zanimanje za družbene skupine in za njih pomen v ljudski kulturi, na drugi pa za odnos skupnosti, občestev do dobrin in vrednot kulture. Zato raziskuje na primer skupnost, ki pôje, pripoveduje ali posluša pripovedovanje pravljič itd., učinek pesniških tvorb na ljudi; izvajalci običajev in odnos ljudi do običajev jo zanimajo močnejše kot zgodovina, smisel in razširjenost teh pojavov samih, čemur se posveča zgodovinsko-filološka smer.

Tako se sociološka smer večkrat krije ali dopolnjuje s *funkcionalno* smerjo etnografske metode. Ta smer poudarja, da je sleherni etnografski pojav ali predmet povezan s posameznikom ali skupnostjo po svoji funkciji. Zato bi ga popolnoma ne mogli razumeti, ako ga ne bi gledali v tem njegovem pomenu. Preziranje funkcije predmeta omogoča le polovično njegovo dojetje. Zato je večkrat važnejša funkcija kot pa predmet sam: n. pr. nôšenje, ne deli noše (zato moremo nošo vselej raziskovati in najti, čeprav se razlikuje od pisane noše preteklosti!); način zidanja, ne slog hiše; način prehranjevanja, odnos ljudi do jedil in pijač — ne pa vrsta le-teh itd. Zakaj ljudska značilnost, specifičnost se javlja prav v načinu, pojmovanju in se prav po tem loči od neljudskega načina in pojmovanja, na drugi strani pa od načina življenja drugih ljudstev. To dejstvo je posebno važno v novjšem času, ko izginjajo stare oblike noše, stavb, dela, orodja itd. Funkcionalno pojmovanje nam omogoča raziskovati odnos človeka do novih oblik in prilagoditev njegovega življenja tem oblikam.

Psihološka smer raziskuje duševnost nosilca kulture in ugotavlja ustvarjalne možnosti, vzroke in način prevzema pojavov, njih spreminjanja itd. Tesno se mora povezati s sociološko in funkcionalno smerjo, saj slone na primer odnosi v družbi v veliki meri na psihičnem zadržanju posameznikov in na duševnih razpoloženjih ter pogojih, ki nastajajo med njimi. Ta smer je posebno važna pri raziskovanju vsakovrstne ljudske umetnosti in družbenih skupnosti. Pri končni sintezi etnografskih dognanj, iz katerih skušamo dojeti mišljenje, značaj in duševnost ljudstva, posebnosti njegovih ustvarjalnih, pa tudi reproduktivnih zmožnosti — ima psihološka poglobitev odločilno besedo. Ni treba posebej poudarjati, da mora vsak zbiralec etnografskega

gradiva in njega raziskovalec imeti veliko razumevanje za ljudsko miselnost in čustvovanje, sposobnost življenja in uspešnega približanja.

Vse te in morda še druge prijeme in smeri uporablja etnografska znanost različni snovi ustrezno, drugo z drugo dopolnjuje in jih družijo v organično enotno delovno metodo.

Résumé

SUR LA NATURE DE L'ETHNOGRAPHIE ET SUR SA METHODE

L'auteur attire l'attention sur trois groupes de points de vue différents concernant, d'une part, l'ethnologie (*Völkerkunde*, *anthropology*) comme science du développement de la civilisation et des peuples en dehors de l'Europe et d'autre part, l'ethnographie (*Volkskunde*, *folklore*, etc.) comme science des civilisations populaires de l'Europe. Tandis que les savants des nations occidentales distinguent deux branches scientifiques séparées dans le sens mentionné, les érudits de l'Union soviétique et des pays se trouvant sous son influence n'admettent qu'une ethnographie unique. En Yougoslavie, il n'y a pas d'accord sur ce point: les Serbes parlent d'ethnologie comme science, mais surnomment les institutions et les publications «ethnographiques»; en Croatie, on confond les deux termes sans y garder conséquence; les Slovénes, au contraire, les emploient selon l'usage de l'Europe occidentale. L'auteur mentionne les efforts qu'on fait à l'Ouest, afin d'introduire pour deux branches scientifiques le terme commun d'ethnologie et, pour les recherches consacrées à un peuple seul, celui d'ethnologie régionale.

En parlant du caractère de l'ethnographie, l'auteur souligne les opinions et les définitions récentes, dues à R. Weiss et d'autres savants et insistant sur une conception suivant laquelle l'ethnographie devrait être une science du présent (*Gegenwartswissenschaft*) dont le but serait d'examiner l'élément populaire (*das Volkstümliche*) dans toute une nation. L'auteur met en garde contre les conceptions qui accentuent excessivement le caractère historique de l'ethnographie, point de vue dont s'ensuit la subordination à l'histoire, de ce qui résulte une fausse méthode.

L'auteur traite ensuite d'une manière plus détaillée les directions d'une méthode ethnographique unique — l'historique-philologique, la sociologique, la fonctionnelle, la psychologique et la géographique. Les recherches de la vie et de la civilisation populaires ne doivent donc pas résulter de l'emploi exclusif d'une de ces directions, comme ayant leur but dans elles-mêmes, elles sont, au contraire, appelées à établir, en accord avec toutes les directions, l'équilibre entre l'étude des objets et des manifestations de la civilisation et de la vie populaires elles-mêmes.

Il ne suffit pas que l'ethnographie procède du présent uniquement en raison de sa méthode, elle doit, en outre, expliquer les objets matériels présents, les formes sociales et les phénomènes spirituels. Ce n'est qu'une ethnographie dirigée vers le présent qui ne perdra jamais son sens et son objet. Aussi conservera-t-elle fidèlement le matériel présent pour la recherche historique future de la culture populaire, contrairement au passé qui, à force de collectionner «les antiques» et les curiosités, négligeait la vie et n'a pas sauvé ses phénomènes pour la recherche de l'époque présente.

L'étude de la culture populaire peut être dirigée vers ses éléments particuliers, vers la mise en évidence des unités locales closes, des groupes sociaux, etc. Elle doit rechercher l'origine, le développement, le sens, l'extension, la forme actuelle et l'extinction successive des éléments culturels, groupes sociaux, etc. A ce travail, à côté du point de vue historique, il faut considérer aussi le point de vue fonctionnel, qui détermine les rapports entre les éléments de la culture et leur porteur. Mais un tel travail ne peut être efficace que si l'on a recours à une méthode exacte et à des procédés techniques contemporains. La multiplicité des objets et des phénomènes qu'étudie l'ethnographie ainsi que les diverses professions exercées par les pionniers de la science ethnographique étaient la cause de ce qu'on utilisait les différentes méthodes empruntées aux sciences apparentées. Ainsi, on a négligé certains domaines de la culture populaire et toute la science a été présentée, souvent, dans une fausse lumière. Ce n'est qu'avec le développement de l'ethnographie et la conquête de son autorité parmi les autres sciences que les efforts d'élaborer sa propre méthode qui correspondrait à son essence particulière ainsi qu'au sens et au caractère de son objet, ont été couronnés avec succès.